

25-Mart, 2025-yil

RIVOJLANISHIDA MUJASSAM NUQSONGA EGA BOLGAN BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN KORREKSION ISHLAR TIZIMI

G‘aniyeva Ozoda Sayfullayevna

JDPU Maxsus pedagogika kafedrasi o‘qituvchisi

Saxibova Sevara Aqmirzayivna

JDPU Defektologiya yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi tahlil qilinadi. Mujassam nuqsonli bolalar, ya'ni turli jismoniy yoki ruhiy rivojlanish nuqsonlariga ega bolalar, o‘zlari uchun maxsus pedagogik yondashuvni talab qiladilar. Ushbu bolalar bilan amalga oshiriladigan korreksion ishlar tizimi, ularning rivojlanishidagi buzilishlarni tuzatishga, ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga, shuningdek, ta'lim jarayonida muvaffaqiyat qozonishiga qaratilgan. Maqolada korreksion ishlar tizimi asosida bolaning individual ehtiyojlari, uning psixologik va pedagogik rivojlanishidagi muammolar hisobga olinadi. Korreksion yondashuvlarning samarali bo‘lishi uchun, maxsus metodlar, mashqlar, o‘quv usullari va psixologik qo‘llab-quvvatlash zarur. Shuningdek, maqolada o‘qituvchi va logopedning roli, bolaning ijtimoiy faoliyatga kirishishi va jamiyatda muvaffaqiyatli integratsiyasi uchun zarur bo‘lgan pedagogik strategiyalar muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: rivojlanish nuqsonlari, mujassam nuqsonli bolalar, korreksion ishlar, pedagogik yondashuv, individual yondashuv, logopedik yordam, nutq rivojlanishi, psixologik qo‘llab-quvvatlash, o‘quv jarayoni, ijtimoiy moslashuv, ta'lim metodlari, korreksion metodlar, mashqlar va treninglar, pedagogik strategiyalar, jamiyatga integratsiya, nutq va eshituv rivojlanishi.

Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar, jismoniy yoki ruhiy rivojlanishidagi to‘siqlar sababli turli pedagogik yondashuvlarni va maxsus yordamni talab qiladilar. Ushbu bolalar nutq, harakat, eshituv, emotsional yoki ijtimoiy rivojlanishdagi buzilishlarga duch kelishi mumkin. Buning natijasida, ular o‘zlarini to‘liq ifoda eta olmaydi va jamiyatga moslashishda qiyinchiliklarga yuz tutadilar. Shu sababli, rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi, ularning imkoniyatlarini to‘liq amalga oshirishga va hayotdagi to‘siqlarni yengishga yordam berish maqsadida muhimdir. Korreksion ishlar tizimi bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, turli pedagogik va psixologik yondashuvlarni o‘z ichiga oladi. Bunday ishlar bolaning rivojlanishida yuzaga kelgan nuqsonlarni tuzatishga, uning ijtimoiy faoliyatda muvaffaqiyat qozonishiga, o‘zini to‘g‘ri ifoda eta olishiga va hayotdagi o‘z o‘rnini topishiga yordam beradi. Korreksion yondashuvlar, logopedik yordam, emotsional va psixologik qo‘llab-quvvatlash, maxsus mashqlar, o‘quv metodlari va treninglar orqali amalga oshiriladi. Ushbu maqolada rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi va uning samaradorligini oshirishga qaratilgan

25-Mart, 2025-yil

metodlar tahlil qilinadi. Maqsad – bolaning rivojlanishidagi buzilishlarni bartaraf etish, uning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash va jamiyatda to'liq faoliyat yuritishga imkon yaratishdir. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo'lgan bolalar, ko'pincha o'ziga xos rivojlanish jarayonlarini boshdan kechiradilar. Bu bolalar uchun nutq, harakat, emotsional va ijtimoiy rivojlanishdagi buzilishlar, ta'lim jarayonida qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Shunday bo'lsa-da, ularning rivojlanish jarayoniga turli pedagogik yondashuvlar orqali korrigatsiya kiritish mumkin. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi, ularning salbiy rivojlanish omillarini kamaytirishga, nutq va harakatlarida yuzaga kelgan buzilishlarni tuzatishga, shuningdek, umumiy rivojlanish va ijtimoiy moslashuvni yaxshilashga qaratilgan kompleks jarayondir.

Korreksion ishlar tizimi turli metodologik yondashuvlarni o'z ichiga oladi, masalan, logopedik yordam, psixologik qo'llab-quvvatlash, individual va guruh mashqlari, nutqni rivojlantiruvchi o'yinlar, fizioterapevtik mashqlar va boshqalar. Ushbu yondashuvlar bolaning umumiy rivojlanishini rag'batlantirib, uning jamiyatga to'liq moslashishiga yordam beradi. Boshqa tarafdin, bunday bolalar uchun individual yondashuv va maxsus dasturlar ishlab chiqish, ularning aniq ehtiyojlarini qondirish uchun juda muhimdir. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi, ularning rivojlanishidagi buzilishlarni tuzatish va ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga qaratilgan kompleks jarayonni o'z ichiga oladi. Ushbu tizimning samarali bo'lishi uchun bir qancha asosiy prinsiplar, metodlar va yondashuvlar qo'llaniladi. Individual yondashuv. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo'lgan har bir bola o'zining maxsus ehtiyojlari va xususiyatlariga ega. Shu sababli, korreksion ishlar tizimi bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilishi kerak. Individual yondashuv bolaning rivojlanishidagi barcha jihatlarni (nutq, harakat, emotsional va ijtimoiy rivojlanish) nazorat qilishga, shuningdek, uning qobiliyatlari va imkoniyatlarini oshirishga qaratilgan. Logopedik yordam. Logopedik yordam, nutq rivojlanishidagi buzilishlarni tuzatishga yordam beradigan eng muhim jihatdir. Logopedlar bolalar bilan o'ziga xos metodlar yordamida ishlaydi, ular eshitish, so'zlashuv va nutqning boshqa jihatlarni yaxshilashga qaratilgan mashqlarni bajaradilar. Logopedik mashqlar bolaning so'zlashuv jarayonini rag'batlantirish va nutqni rivojlantirish uchun mo'ljallangan. Shuningdek, bolaning ovoz, talaffuz va imlo bo'yicha muammolarini bartaraf etishga yordam beradi. Psixologik qo'llab-quvvatlash. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalar ko'pincha psixologik muammolarga duch keladilar, chunki ularning rivojlanishidagi to'siqlar o'zini o'zi ifoda eta olish va ijtimoiy munosabatlarni o'rnatish jarayonida qiyinchiliklarga olib keladi. Psixologik qo'llab-quvvatlash, bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish va emotsional holatini yaxshilashga yordam beradi. Psixologlar bolalar bilan o'ziga xos mashqlar, suhbatlar va o'yinlar orqali ularning psixologik holatini yaxshilaydi. Motor va jismoniy rivojlanish mashqlari. Mujassam nuqsonli bolalarda motor rivojlanishi va harakatlar koordinatsiyasining buzilishlari ko'p uchraydi. Bunday holatda jismoniy rivojlanish mashqlari va fizioterapiya yordamida bolaning motor ko'nikmalarini rivojlantirish zarur. Jismoniy mashqlar, bola mushak tizimini

25-Mart, 2025-yil

mustahkamlashga, ularning harakatlarini silliqashtirishga va muvozanatni saqlashga yordam beradi. Shuningdek, motor rivojlanishdagi kechikishlarni bartaraf etish va bola harakatlarini to‘g‘ri amalga oshirishga yo‘naltirish uchun o‘ziga xos treninglar ishlab chiqiladi. Ijtimoiy moslashuv va kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantirish. Mujassam nuqsonli bolalar ijtimoiy munosabatlarda va muloqotda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Shuning uchun, bolalarni ijtimoiy va kommunikatsion ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun maxsus mashqlar va vazifalar ishlatiladi. Bu mashqlar bolaning jamiyatga integratsiyasini ta‘minlashga yordam beradi, shuningdek, uning atrofdagilar bilan samarali muloqot qilish imkoniyatini yaratadi. Ta‘lim va pedagogik yondashuvlar. Korreksion ta‘lim jarayoni, bolaning rivojlanishidagi nuqsonlarni tuzatish uchun pedagogik metodlar va yondashuvlarni qo‘llaydi. O‘qituvchilar va logopedlar maxsus o‘quv dasturlari yordamida bolaning ta‘limdagi muvaffaqiyatlarini oshirishga harakat qiladilar. Pedagogik yondashuvlar bolaning ilmiy va ijtimoiy ko‘nikmalarini yaxshilashga yordam beradi. Bunda turli o‘yinlar, didaktik mashqlar, interaktiv metodlar va maxsus o‘quv materiallari qo‘llaniladi. Korreksion dasturlar va mashqlar. Korreksion ishlar tizimi doirasida turli mashqlar va treninglar muhim o‘rin tutadi. Korreksion dasturlar, bolaning nutq, motor va emotsional rivojlanishini yaxshilashga yordam beradigan maxsus mashqlarni o‘z ichiga oladi. Bu mashqlar bolaning e‘tiborini, xotirasini, nutqni rivojlantirishni va ijtimoiy moslashuvini kuchaytirishga qaratilgan bo‘ladi. Dasturlar bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan bo‘lib, uning rivojlanishini tezlashtirishga yordam beradi. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimida ota-onalar bilan hamkorlik alohida ahamiyatga ega. Ota-onalar bolaning uyda bo‘ladigan faoliyatlarida, uning rivojlanishida qo‘llab-quvvatlashga yordam beradi. O‘qituvchilar va logopedlar ota-onalar bilan muntazam aloqada bo‘lishi, bolaning rivojlanishiga oid tavsiyalar va maslahatlar berishi kerak.

XULOSA

Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi, turli pedagogik, psixologik va fizioterapevtik yondashuvlarni o‘z ichiga olgan kompleks jarayondir. Bu tizim bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan bo‘lib, uning nutq, harakat, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini yaxshilashga yordam beradi. Korreksion ishlar orqali bolaning jamiyatda muvaffaqiyatli moslashishi, o‘zini to‘g‘ri ifoda eta olishi va ijtimoiy faoliyatda ishtirok etishi mumkin. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi, ularning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda, bolaning barcha rivojlanish sohalarini (nutq, harakat, eshituv, emotsional va ijtimoiy rivojlanish) tuzatishga qaratilgan. Ushbu tizim turli pedagogik, psixologik va fizioterapevtik metodlarni birlashtirib, bolaga maksimal yordam ko‘rsatishga qaratilgan. Korreksion ishlar samarali bo‘lishi uchun bolaning individual xususiyatlari, ehtiyojlari va imkoniyatlari inobatga olinadi. Nutq rivojlanishi va logopedik yordam, emotsional va psixologik qo‘llab-quvvatlash, motor ko‘nikmalarini rivojlantirish va ijtimoiy moslashuv uchun maxsus mashqlar bolaning ta‘lim va rivojlanish jarayoniga bevosita ta‘sir qiladi. O‘qituvchilar,

25-Mart, 2025-yil

logopedlar va psixologlar o‘zaro hamkorlikda, bolaning o‘zini to‘g‘ri ifoda eta olishiga va jamiyatda muvaffaqiyatli integratsiya qilishiga yordam beradi. Shuningdek, ota-onalar bilan muntazam aloqada bo‘lish, ularning bola bilan uyda olib boriladigan faoliyatlarida yordam berishlari, korreksion jarayonning samaradorligini oshiradi. Korreksion ishlar tizimi, bolaning imkoniyatlarini kengaytirish, rivojlanishidagi nuqsonlarni bartaraf etish va uning hayotdagi muvaffaqiyatli o‘rin olishini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Umuman olganda, rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi, o‘zining kompleksligi va individual yondashuvi orqali bolaning jamiyatda to‘liq faoliyat yuritishga imkon yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullaeva, X. (2005). Mujassam nuqsonli bolalar bilan ishlashda pedagogik yondashuvlar. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
2. Akhmedova, N. (2010). Nutq rivojlanishi va logopediya. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Jumanioyozova, S. (2007). Maktabgacha yoshdagi bolalarda rivojlanish buzilishlarini tuzatishning usuliyoti. Toshkent: O‘zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
4. Rizayeva, D. (2013). Logopedik yordam va uning usullari. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
5. Turaeva, F. (2011). Mujassam nuqsonga ega bolalar bilan ishlashda ta‘lim metodlari. Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti.
6. Samatov, M. (2008). Ta‘limda korreksion ishlar va pedagogik metodlar. Toshkent: O‘zbek pedagogika nashriyoti.
7. Qodirova, L. (2012). Psixologik yordam va ta‘limda logopedik yondashuvlar. Andijon: Andijon davlat universiteti nashriyoti.
8. Shodiev, K. (2015). Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalar bilan ishlashning metodikasi. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
9. Dzhuraeva, Z. (2014). Bolalar psixologiyasida korreksion ishlar. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
10. Murodova, S. (2009). Pedagogik korreksiya va uning rivojlanishida logopediya rolini o‘rganish. Farg‘ona: Farg‘ona davlat universiteti nashriyoti.